

מילואים הלכות קריאת שמע סימן עה המשך מעמוד קודם

להחמיר שלא לגלות ערות קטן וקטנה אפילו פחותים מגיל תשע
ושלש שנים כנגד המזוזה.

[משנ"ב ס"ק כה]

או טפח מִבֶּשֶׂר הָאִשָּׁה⁵⁰.

(50) ובשנמצאת האשה מאחורי יריעה שדרכה אין להכיר אלו מקומות
גלויים בגוף האשה, אלא רק מכחין בדמות הגוף כמו צל, כתב בשו"ת
אגרות משה (או"ח ח"א סי' מב) שהיא נחשבת למכוסה, ויכול לומר
דברים שבקדושה כנגדה.

[משנ"ב ס"ק כו]

נֶאֱפָלוּ הֵיא בְּכִית אַחֵר וְרוֹאֶה אוֹתָהּ דֶּרֶךְ עֲשִׂישִׁית שֶׁבְּחֶחְלוֹן, לְפִי
שֶׁבְּרָאָה מְלָה הַכְּתוּב⁵¹.

(51) אבל כשליבו רואה את הערוה, כתב בביה"ל לעיל (בהקדמה לסי'
עד אות ג) שכיון שאיסורו רק מדרבנן, מתעיל הפסק של עששית.

[משנ"ב ס"ק כט]

וְהֶאֱחָרוּנִים הַסְּפִימוֹ, דְּכָל אֱלוֹ הַעֲצוֹת לְבַד מִהֶחָזֶנֶת פָּגִים לֹא
מִהֶחָזֶנֶת⁵².

(52) ואפילו אם מכסה את עיניו, או שלובש משקפיים ועוצם את עיניו,
כתב החזו"א (א"ח סי' טז ס"ק ז) שאסור, והא"א (בוטשאטש, סי' יו)
מתיר כשמכסה עיניו.

[משנ"ב ס"ק יט]

שֶׁלֹא יִהְיֶה דְּבִרְעֻנָּה כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁל אָדָם הַקּוֹרֵא אוֹ הַמִּתְפַּלֵּל
מִלֵּא עֵינָיו⁴⁷.

(47) ושיעור 'כמלא עיניו' (שמבואר להלן (ס"ק כט) שהוא השיעור
שאסור לקרוא נגד ערוה), כתב בביה"ל לקמן (סי' עט ס"א ד"ה או,
לענין צוואה מלפניו) שלענין סומא צריך לשער 'כמלא עיניו' של אדם
בינוני. ולגבי 'כמלא עיניו' בלילה, כתב החי' אדם (כלל ד ס"ג),
שמשער כמו שרואה ביום.

[משנ"ב ס"ק כ]

אִימָא בְּהֶמְהָה בְּעֶלְמָא דְּמִי⁴⁸.

(48) ומדבריו אלו מוכח שמוותר לקרוא קריאת שמע נגד ערות בהמה.
וכן כתבו הפר"ח (ס"ק ד) והפמ"ג (משנ"ב ס"ק א) והשו"ע הרב (ס"ו)
והבן איש חי (שנה א פר' בא אות ה) והכף החיים (ס"ק כט). והאורח
נאמן (ס"ק יב) כתב, שממדידת הוזהרית יש להזהר שלא לקרוא מול
ערות בהמה. אם לא יתבטל משום כך ממצות קריאת שמע.

[משנ"ב ס"ק כא]

דְּלֹא חֲשֵׁשׁ לְדַעַת הַמִּתְפַּלֵּיין רַק לְכַתְּחֵלָה⁴⁹.

(49) ומדבריו אלו שלכתחילה אין לקרוא קריאת שמע כנגד ערות קטן,
הורה הגרי"ש אלישיב (קונטרס הלי' יחוד וציעות אות י) שראוי

הלכות קריאת שמע סימן עה עו המשך מעמוד 218

אותה (שיח הלכה אות ב).

[משנ"ב ס"ק ח]

חֹזֵר וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע⁹ בְּלֹא בְּרוּכָתָהּ¹⁰.

(9) ולקמן לגבי צוואה קבועה (סי' פא ס"ק יג) ולגבי גרף של רעי (סי' פז
ס"ק ג) כתב, שאם לא ידע שהם שם ולאחר מכן מצאם בשיעור כמלא
עיניו, בדיעבד אינו חוזר וקורא קריאת שמע.

(10) ולגבי מי שמסתפק אם קרא קריאת שמע כנגד הערוה, כתב בביה"ל
לעיל (הקדמות הפמ"ג לסי' עד אות א) שהנדרון אם צריך לחזור ולקורא
שמע עם ברכותיה, תלוי בשאלה אם הלכה כר"א שכל מילתא דאמר
רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ואם כן הוא ספק דאורייתא וחוזר
וקורא עם הברכות, או שאין הלכה כר"א ואם כן הוא רק ספק דרבנן,
וחוזר וקורא אך אינו מברך, משום שסיפקא דרבנן לקולא.

[משנ"ב ס"ק ט]

עֵין בְּסִימָן עַט סְעִיף בּ בְּבֹאוֹר הֶלְכָהּ¹¹.

(11) שכתב שם (ד"ה אותה) שאם הוא עוצם את עיניו לכל הדעות יש
להקל. ובלא עצימת עין, נכון להחמיר אפילו בעובר ואינו עומד, וכן
המנהג.

[ביה"ל ד"ה הענין]

דְּבִצְדִין שֶׁלְפָנָיו גִּסְפֵּן הָאֵלֶּיָּה רַבָּה מִקָּלָה¹².

(12) ובצדדין שלפניו שיכול לראותם בלי להטות את ראשו, הביא
במשנ"ב לקמן (סי' עט ס"ק ה) את דעת החי' אדם שלכולי עלמא דינם
כלפניו.

[ביה"ל ד"ה היתה]

עֵין לְקִמָּן בְּסִימָן עַח בְּמִשְׁנֵה בְּרוּכָה¹³.

(13) שם (ס"ק ב) כתב שאף שברכיו לחות ממי הרגלים, מותר לקרוא.

הכניסה לבית הכנסת, אלא מיד שיוצא מבית הכסא יקנח נעליו היטב,
כדי שלא יברך ברכת 'אשר יצר' כשצוואה דבוקה לנעלו.

(6) אבל צוואה נוגעת בשאר בגדיו ומכוסה, משמע בשו"ע להלן (ס"ד)
שמותר, וכתב המג"א (ס"ק ו, הובא במשנ"ב ס"ק יב) שכן מבואר
בשו"ע לקמן (סי' עח).

ובטעם החילוק בין בגדיו לסנדליו, כתב המג"א (שם) שסנדל בטל לגבי
הגוף ושאר בגדים אינם בטלים, וביאר השו"ע הרב (ס"ב) שהסנדל
משמש את הרגל לדרך על הצוואה, והרגל היא שמעמידה את הסנדל
על הצוואה, ולכן נחשב שרגלו נוגעת בצוואה, אבל שאר בגדים אינם
משמשים לנגיעה, ועל כן נחשבים לכיסוי. ועוד טעם כתב המג"א,
שסנדל עשוי להילוך ודרך הילוכו מתגלה מקצת הצוואה, ועל כן אינו
נחשב לכיסוי. והא"ר (ס"ק ה) כתב שהנעל נחשבת לגרף של רעי,
והא"א (בוטשאטש) כתב שכיון שהנעל עשויה לדרך במקומות שאינם
נקיים, הריהי נחשבת לצוואה במקומה.

ובצוואה הדבוקה לעודללים שהם מכסים את הנעלים, כתב בשו"ת
דובב מישרים (ח"ב סי' יג) שאסור, משום שאף הם בטלים לגופו.

[משנ"ב ס"ק ו]

קִצָּא צוֹאֶה דְּבִקְוָה בְּסִנְדְּלָהּ⁷.

(7) ולענין מי רגלים על נעלו, כתב הא"א (בוטשאטש) שיש להחמיר,
משום שאיסורם מדרבנן הוא כעין דאורייתא. אמנם הכף החיים (ס"ק
ז) כתב שכיון שבצוואה דבוקה לסנדלו לא נפשט הספק בגמרא, אין
להחמיר במי רגלים שאיסורם רק מדרבנן.

[משנ"ב ס"ק ז]

וְהוּא הָדִין אִם הִתְהַוָּה עַל-פְּנֵי הַמִּכָּס⁸.

(8) דברי המשנ"ב הם במים עכורים, ולכן אסר רק בשטה על פני המים.
אבל במים צלולים, כתב להלן (ס"ק כא) שאסור אף כשהמים מכסים

יום א' כ"ט טבת תשע"ו

קט באר הגולה

ד מרדכי בשם רבנו
האי ושאר פוסקים
ה שם בנקרא כ"ה
ו שם ז רמב"ם

הלכות קריאת שמע סימן עה

לכסות (הגהת אלפסי החדשים): ג (טז) י"ש לזהר משמעת קול (ט) זמר אשה בשעת קריאת שמע: הגה
ואפילו באשתו, אבל קול (יה) הרגיל בו אינו עונה (כ"י) בשם אהל-מועד והגהות מיימוני: ד האסור לקרות (יט) כנגד
עונה אפילו (כ) של עובד-גלולים וכן כנגד (כא) ערות קטן אסור. (כב) ויש מתירין נגד ערות קטן כל זמן
שאינו ראוי (י) (כג) לביאה (רבינו ירוחם והר"ם והרא"ש פרק מי שמתו ומהר"א מפראג), (כד) וכן עקר (עין ביה"ד דעה סימן רסה):
ה יענה (כה) בעששית ורואה אותה דרך פנומיה (כו) אסור לקרות כנגדה, דכתיב 'ולא יראה בך
ערות דבר' והא מתחזק: ו' היתה (כז) עונה כנגדו (כח) והחזיר פניו (יח) [ואל] ממנה (כט) או שעצם

שערי השוכה

בית ובשורת בית-אפרים חלק אה"ע בסופו: [אל] ממנה. עבה"ט. וצין ביר"ד סי' א
לענין ע"ם יש לשחט מפני הברכה, ונפוסקים קתבו שם דאפילו הפיכת פנים לא מהני
לאחר שיקרה ויכחז להוציא בידו שהוא צריך לצאת בברכתו ושומע כעונה, וא"כ אסור
לגזר לבד, שאז מתקנה שמיניתו בדבור והדבור אסור, וצין שם בח"ש ס"ק ס"ט ויחזקא
בסימן מה א"י"ה זע"ש בח"ש ס"ק ע' שאפילו הולך במכנסים תחת קמטו יש לזהר אע"ג
בסימן עד, ומשמע אפילו תחת כנפיו י"ל דרועותיו דבר שבגובה (אפשר שצ"ל בגופו)

באר היטב

(ט) זמר אשה. אפילו פנויה, ובא"ע סי' כא משמע קול זמר א"א לעולם
אסור לשמע אבל קול דבורה שרי, עמ"א ובכ"ה ובכ"ה אהרן: (י) לביאה.
הינו כן ט' שנים. וכ' המ"א ומ"מ לא נאחז המהלך בעונה בשעת ברכה. וקטן
בעצמו יוכל לקרות אפילו הוא ערם, עמ"א: (יא) ממנה וכי'. ב"ח פסק דוקא
דמפסיק האבנט, שלבו רואה ערותו דרך חצוף הפכנסים, ולא דמי למחבק גופו בנרועותיו

משנה ברורה

קרי נכרית להשער שנתפך ואינו רבוק לבשרה, וסבירא לה דצל זה לא
אמרי חז"ל שער באשה עונה, וגם מתר לגלוה ואין בה משום פריעת
הראש. (כא) ויש חולקין ואומרים, דאף בפאה נכרית שער באשה
עונה ואסור פריעת ראש. וכתב הפריימג'דים, דבמדינות שיוצאין הנשים
בפאה נכרית מגלה, יש להם לסמן על השלחן-ערוף, ובשמע מנה שם
דאפילו שער של עצמה שנתפך ואסור-כך חברה לראשה גם-כן יש
להקל, ובספר מנזי-בבורים החמיר בזה, עין שם. וכתב עוד שם, דאם אין
מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית, בודאי הדין עם המחמירין
בזה, משום מראית העין, עין שם: ג (טז) יש לזהר וכי'. ובד"ע
אם קרא, חזר וקורא בלא הברכות⁽³¹⁾. עין בבאר הגולה⁽³²⁾ ופריימג'דים:
(יז) זמר אשה⁽³³⁾. אפילו פנויה⁽³⁴⁾. (כז) אבל שלא בשעת קריאת שמע שרי,
(כג) אף שלא יכחז להות מנה ברי שלא יבוא לידי הרהור⁽³⁵⁾. וזמר אשת-
איש⁽³⁶⁾, וכן כל העצירות⁽³⁷⁾, לעולם אסור לשמע⁽³⁸⁾. (כד) וכן פנויה שהיא
גדולה⁽³⁹⁾, מכלל עצירות היא⁽⁴⁰⁾, כלם בתוקף נדוה⁽⁴¹⁾ הן
כשנצט צ"ח זמן וסת⁽⁴²⁾. וקול זמר פנויה נכרית, היא גם-כן בכלל עונה
(כו) ואסור לשמע, בין בהן ובין ישנא⁽⁴³⁾. ומכל מקום (כז) אם הוא בדרך בין
העצורים או בעיר והוא אנוס, שאי אפשר לו למחות, פון דלא מצינו
דמקרי עונה מדאורייתא, מתר לקרות ולברך, דאם לא-כן כיון שאנו
שריין בין העצורים נתבטל מתורה ותפלה, ועל זה נאמר "עת לעשות
לה' הפר חורמך"; (כט) אף יתאמץ לבו לכוון להקדשה שהוא עוסק ולא
יתן לבו לקול הזמר: (יח) הרגיל בו. רוצה לומר, כיון שרגיל בו⁽⁴⁴⁾ לא

באר הגולה

ודע דענין זה לא שער כלל להדין דשער באשה עונה האמור בסעף זה, ואפילו
בביאה ובחזרה אסור לכלי עצמא לקרות כנגדה, הואיל בדרך לקסות בשוק
אית בה משום הרהורא והרי עונה, בן פשוט להמענין וכן כתב הד"אפרים. אולם
אפילו עקר הדין לענין גלוי שער שהביא בשם התוספות לא ברירא, דהנה הסמ"ג
כתב בשם תירושומי לאסור, וכן דעת השו"ע שם, והבי"ח כתב שם שכן דעת
הרמב"ם ומפרש גם הש"ס שלנו כן, שבגלוי ממש אפילו בחזרה אסור. ובעל
הבית-שמוראל בסימן קטו כתב, דלפי מהגנו הרי דת יהודית בגלוי ממש אפילו
בפצצה וסדרה: ואפילו אי תימא שלא תצא גבור זה בלי כתבה, על-פ"פנים
אסורא איכא, וכן כתב בתשובת חתם-סופר סימן ל"ו. דכיון דכבר קבלו עליהו
אבות אבותינו בכל מקום ששמענו שנופצים ישנאל לאסור בזה, אם-כן הוי לה
דין גמור שיקבלו עליהו כהן דעה האוסרת, וכמו שכתב הפג"א אברהם סימן קנא
סעף-קטן ז: [עין שם שהאריך הרבה בזה וכתב לבסוף, דבאצטומנו שנופצים
המנהג על-פי הנהגה, אסור גמור הוא, ויש לחש לרכיפת התאלה האמור בזה
ונמוכא במשנה ברורה], ומי שחפץ בברכה נחתיק מזה, עד כאן לשונו. וכל זה
לענין חצרה וסדרה, אבל לילה בשוק וחצר של רבים, לכלי עצמא אף אם תלך
במספחת לבד לכסות שערך, מקרי עונות על דת יהודית, עד שמתן בודיד
מלמעלה ככל הנשים. כן מבאר שם בסימן קטו. ודע עוד, דהנשים שהרגילו לילך
בשערות ראשן, מה מותר צריכה האשה העומדת על השבילה להשגיח היטב שלא
תצאו משערותיה לחוץ ואפילו משהו משער. אחו, דאי לא הוי חשאר דה גמורה
וחיב עליה כרת: ואם היא טובלת בליל-שבת קדוש, שאי אפשר לה לטלטל את
הנר ולהשגיח היטב בזה, תכרך על ראשה בקבר דק (שקורין טול) שהוא מלא
חללים, כדי שיהיה המים בהם ולא יהיה חציצה. ואף שהוא דבר פשוט מאד לכל
מי שיוצא דת ודין ועיין ביר"ד סי' קצח סעיף מ]. מפל מקום מפני חזר הענין
שהוא נוגע לאסור ברת לא מנעמי את עצמי מלהודיע זה פה:

יבוא לידי הרהור⁽⁴⁵⁾, (כט) ואפילו מאשת-איש, ואפילו הכי (ל) אסור לכוון להנות מדבורה⁽⁴⁶⁾, שהרי אפילו בבגדיה אסור להסתכל להנות: ד' (יט) כנגד
עונה. דכתיב 'כי ה' אלוקיך מתהלך בקרב מחנך ונהיג מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר' וגו', (לא) מכאן למדו חכמים, שבכל מקום שה'
אלקינו מתהלך עמנו, דהינו כשאנו עוסקים בקריאת שמע ותפלה (לב) או בדברי-תורה, צריך לזהר שלא יראה ה' בנו ערות דבר, דהינו שלא יראה
דבר-עונה כנגד פניו של אדם הקורא או המתפלל כמלא עיניו⁽⁴⁷⁾, כדמכח בסימן עט סעיף ב, וכן שלא יראה אז ערם שעל-ידי-התורה מתרצה עונה שלו,
כלול גם-כן במקרא הנה: (כ) של עבד-ב. אף-על-פי שצאמר בהם "בשר חמורים בשם" אימא כבהמה בעלמא דמיה⁽⁴⁸⁾, קא משמע לו: (כא) ערות
קטן. עין בבית-יוסף דלא חשש לדעת המחמירין רק לכתחלה⁽⁴⁹⁾, אבל בדיעבד אם קרא אין חזר וקורא: (כב) ויש מתירין. וקטן בעצמו יוכל לקרות
כשהוא ערם עד כן ט' שנים, ונגד עונות איש הוא מתר רק עד שניצט לחיפה. [עין במגן-אברהם, וצין סימן שמג: (כג) לביאה. הינו בקטן עד כן ט'
שנים, ובקטנה עד בת ג' שנים: (כד) וכן עקר. כתב הפג"א אברהם: ומכל מקום לא יאחז המהלך העונה בידו בשעת הברכה, והאליה רבה ומחצית-
השקל מקליו, והפריימג'דים כתב דעכשו שאין בקיאות כל-כך יש לחש לסכנה ויש לתפס בידו, וגם הגר"א ביה"ד דעה סימן רסה פסק דאסור לעשות
כהפג"א אברהם: ה' (כה) בעששית. היא של זכוכית, או בגד דק המנהיג עד שנגרית העונה, או טפח מבשר האשה⁽⁵⁰⁾ במקום שדרכה להיות מקסה,
שגם זה הוא נקרא עונה, וכנ"ל בסעף א. וצצימח עינים שרי בכל זה לכלי עצמא, בין שהעונה על-פ"פנים מקסה [ח"א], וכ"כ הפמ"ג לענין
עששית: (כו) אסור לקרות. ואפילו היא (לג) בבית אחר ורואה אותה דרך צששית שבחלון, לפי שבראיה תלה התוב⁽⁵¹⁾, (לד) ואפילו בדיעבד צריך
לחזור ולקרות: ו' (כז) עונה כנגדה. עין בפריימג'דים ושאר אחרונים, דבהוא עצמו ערם אפשר דגם לדעת השלחן-ערוף לא מהני כל אלו העצות:
(כח) והחזיר פניו. רוצה לומר (לה) אפילו החזרת פנים לבד בלא גופו, דלא גרע מעצימת עינים דשרי לדידה, וצין בסמוך: (כט) או שעצם וכי'.
(לו) והאחרונים הסכימו, דכל אלו העצות לבד מהחזרת פנים לא מהני⁽⁵²⁾, דלא כתיב "ולא תראה" אלא "ולא יראה", רוצה לומר: לא יראה הרואה;
ואפילו החזרת פנים שהתחזר הוא (לו) רק דוקא אם החזיר כל גופו ועומד בצד אחר, הנעשית העונה מצדו, אבל אם החזיר פניו לבד לא מהני. ואס"פ,

שער הציון

(כא) באר-שבע. וצין בישיבות-יעקב: (כב) פריימג'דים: (כג) פשוט: (כד) פריימג'דים: (כה) אחרונים: (כו) פריימג'דים: (כז) חיי-אדם: (כח) עבדות-היום:
(כט) אחרונים: (ל) חיי-אדם: (לא) רבנו ירוחם: (לב) מרדכי: (לג) פריימג'דים: (לד) פשוט: (לה) בן כתבו הפוסקים לדעתו: (לו) ב"ח וט"ז ומגן-אברהם והגר"א
והגר"ז ודברי-הסמים וחי-אדם: (לז) ט"ז והגר"א והגר"ז וחי-אדם ודברי-הסמים:

הלכות קריאת שמע סימן עה עו

עיניו או שהוא בלילה או שהוא סומא, מטר לקרות. (ל) דבראיה תלה רחמנא והא לא חזי לה:

עו להזהר מצוה בשעת קריאת שמע, ובו ח' סעיפים:

א צוה (ב) (א) בעשית, מטר (ב) לקרות (ג) כנגדה אף-על-פי שרואה אותה דרך דפנותיה, משום דבכסוי תלה רחמנא, דכתיב 'וכסית את צאתך', והא מתכסיא: **ב** צוה בגמא, מניח (ד) סנדלו עליה וקורא, דתשיבא במקסה, וכן ש'אין ריח רע מגיע לו מטר. והוא (ה) שלא יהא סנדלו (ו) נוגע בה: **ג** *העבירו צוה (ז) לפניו, אסור לקרות (ח) כנגדה. ופי חזיר צוה עוברת דמי, אפלו עולה מן הסנהר אין הרחיצה מועלת לו. (ט) דהוי בגרף של רעי: **ד** *הקמה צוה על בשרו *ומקסה

א ברכות כ"ה ב שם
ג שם ד שם לפרש
הרא"ש

באר היטב

התורה פנים מהני אכל עצמה עינים או לילה או סומא לא מהני ע"ש, וכן הוא דעת המ"א וט"ו (ועין בקשר אליהו רבה פלפול ארץ מזה). וט"ו העלה עוד דהך התורה פנים דהתירו הוא דוקא שהחזיר כל גופו ועומד לצד אחר ע"ש, והמחבר יראה דהך העלה דוקא ש"ע ע"ש. מטר להרהר בד"ת אעפ"י שהוא מסתפל בערוה, פר"ח וכו' המ"א סי' פה ס"ק ב:

שערי תשובה

והפסקה מעלתא היא משא"כ אבט בעלמא, וע"ש היבא דאפשר לא סגי אם מקסה מקותנים ולמטה ולמעלה הוא ע"ס, משום כבוד הכנה ע"ש, ומכ"ש קאן בק"ש והפלה שצאמר הכון כו' ופ"ט:

באר הלכה

*העבירו וכו', לקרות כנגדה. עין במשנה ברורה מה שכתבנו: אם העבירו על-פני רחבו דיי בד' אמות, הוא מדברי הש"ס. ואף חלפי מה דכתב המגן אברהם בסיומן עט סעיף ב' דהדין שלפניו הוא כלפניו, היה נכון להחמיר גם בזה, וכן כתב הלבושרישי, מפל מקום לא רציני להם קר, משום דהדין שלפניו גס"כ האליה רבה מקל⁽¹²⁾, ובפרט בענין זה, שהרבה אחרונים פוקצין כה"כ אפלו כלפניו ממש, על-כן נראה דאין להחמיר בהדין שלפניו בזה: *היתה צוה וכו', ואם ברכיו לחות ממירגלים בטופס על-מנת לנטפים ומקסה כנגד, עין לקמן בסיומן עח במשנה ברורה⁽¹³⁾: *ומקסה בכגרי. עין בפרי"מגדים שכתב, דלא נתבאר שער הכנה המקסה אי בעינן ג' טפחים או די בג' אצבעות. ולא אבין כנחתי, דהלא איתא בסעיף ו' דצוה כל-שהוא יכול לבטלה ברק, אלא לא בעינן שער להכסוי, ומקרא מלא הוא: "ותספרת בה ושבתי וכסית וגו'". ולומר דהכא נרע משום דבשרו מטנף מצוה, זה אינו, דאם כן מאי כהני אם הוא כסוי גדול. ועין עוד בפרי"מגדים שכתב על מה דכתב המגן אברהם בסעיף קטן ג', דאם היא על ידו וכו' דשרי לקרות כנגדה, דדוקא כנגדה אבל הוא עצמו לא, עין שם [והבאתי כל זה במשנה ברורה סי' ק"א]: אף ומדברי הרשב"א ותלמידיו הרבנו יונה שהובא בבית יוסף משמע דאף הוא עצמו מטר, וכן העלה הלבושרישי (והקשיא השניה שהקשה והוכיח דהרשב"א אסור, יש לדחות). אמנם באמת נראה, דהלא בלאו הכי יקשה על המגן אברהם האיה סתם לדינא כהבית יוסף ותלמידיו הרבנו יונה והרשב"א דהקל, הלא תרמב"ם סתם על זה: וקשה גאונים חרדי שאסור לעשות כן, וכן נכון לעשות, והביא כל זה בבית יוסף לבסוף, אלא דהוא מסכים לדברי התהמיר למעשה. אף על-פי אמה נראה הכל, דכונת תרמב"ם הוא דמדינא מטר, דאין על זה שם צוה, אף מפל מקום נכון להחמיר כדבריהם שלא לקרות קריאת שמע בנדים מטנפות אפלו, וכמו שכתב בגמ' משנה, אס"כ על-כל-פנים אחר בנאי מטר לקרות נגדה, וזה כונת המגן אברהם שכתב "נגדה"; ומה שצ"ע על זה מלמדי הרבנו יונה והרשב"א, דהיינו דהם הסכימו על זה בפריש שאין על זה שם צוה, ודלא כהגאונים (והנה הרבנו חננאל וכדומה שהובא בהרא"ש) שהובא בתרמב"ם שפסקו לאסור כרב חסדא, אס"כ על-כל-פנים אחר מטר לקרות

משנה ברורה

בהוא עצמו ע"ס לא יציר שום עצה שיהא מטר לדבר דבריתורה. וכתב במשכבות-תורה, דאם הוא ברשות אחד ואדם ע"ס הוא ברשות אחר כנגדו, והוא עוצם עיניו מלראותו, יש לומר דשרי בזה לכלי עלמא, וכן משמע קצת בדרך-החיים. ובסיומן עט אות ח באש-אברהם משמע דתור מזה, וכן בחי"אדם כלל ד אות ט לא משמע⁽⁶⁸⁾. אכן אם חלון של זכוכית מפסיק בינו לפרוה ועוצם עיניו מלראותו, מהני לכלי עלמא, כיון דיש על-כל-פנים אינה תצוה המקסה נגד הפרוה. מטר להרהר בדבריתורה כשהוא ע"ס⁽⁶⁴⁾, ואין צריך לומר כנגד פרוא אחרת, שצאמר "צרות דבר", דבור אסור, הרהור מטר. ומפל מקום אין לו לשמע א' ברכה מחברו לצאת ידי חובה, פי אי אפשר לו מר שומע פעוה כיון שאי אפשר לו לענות⁽⁶⁵⁾: [אחרונים]: (ל) דבראיה תלה, רוצה לומר, אף-על-פי שהוא בסמוך לו חוץ ד' אמותיו, דצוה קמא לן בסיומן עט דאסור אפלו אם הוא מלאחרי, בזה גלה הכותב דתלמי נק באיה. ונקטא-מנה בכל זה אף לדין דתהמירין בעצימת עינים וכו', מפל מקום אם החזיר פניו וגופו מן הפרוה טהני לכלי עלמא אפלו בסמוך לו:

א (א) בעשית. הוא של זכוכית או דבר אחר המנחיר: (ב) לקרות. דע דבכל הלכות אלו עד סימן פח, (ב) וכן לענין אסור פרוא הנוצר לעיל, כל מקום שנוצר הדין לענין קריאת שמע, בין לענין מטר בין לענין אסור, הוא לאו דוקא קריאת שמע, (ב) דהוא הדין תורה ותפלה וכל עניני הקדשה⁽⁴⁾, ובין שאומרים בלשון קדש ובין בלשון חל: (ג) כנגדה. ואם מגיע לו ריח רע (ג) אסור. ואפלו למאן דאמר בסיומן עט סעיף ב' דהפסקה מועלת לריח רע, דוקא מחצה שהוא רשות כפי עצמו אבל כפיית בלי לא. ומפל מקום אין צריך בזה ד' אמות ממקום

שפלה הרים, (ד) אלא כל זמן שאין מגיע אליו⁽⁶²⁾. כן כתב הפרי"מגדים בסיומן זה, אבל בסיומן עט במשכבות-תורה נשאר בצריך עיון. ועין בסיומן עט בבאר הלכה: **ב** (ד) סנדלו. לאו דוקא סנדל, הוא הדין באיזה דבר שמקסה⁽⁶³⁾ מהני, ונקט סנדל, (ה) דלא תימא דבטל לגבי גופו וקרי כמו שמקסה אותה בגולו וחספה, (ו) דבדאי אין גופו חשור כסוי⁽⁶⁴⁾, קא משמע לן: (ה) שלא יהא וכו'. רוצה לומר, אפלו אם אין הצוה מתפשט על צדדי הסנדל מבחוץ ואינו נראה: ואף-על-גב דבעשית אפלו נוגע ודבוקה בה שרי מפני שאינו נראה מבחוץ. סנדלו נרע טפי⁽⁶⁵⁾ מפני שעתה הוא מלבוש שלו⁽⁶⁶⁾, על-כן (ו) אם תלצו וכסה בו שרי: (ו) נוגע. עין בעלת-המדין ופרי"מגדים שמצדדים לומר, דאם אחר שקרא קריאת שמע ובכוחיה מצא צוה דבוקה בסנדלו⁽⁶⁷⁾ מתחתיה, חזר וקורא קריאת שמע בלא ברכותיה, עין שם הש"ע. ואם נתפשט הצוה גם בצדדי הסנדל מבחוץ, עין לקמן סעיף ח סעיף-קטן ל מה שכתב שם: **ג** (ז) לפניו. והוא הדין אם היתה ששה על-פני המים⁽⁶⁸⁾. כנגדה. עין בבית-יוסף דסובר דאין לחלק בין צוה קבועה לעוברת, על-כן גם בזה בעינן הרחקה מלפניו כמלא עיניו ומלאחרי ד' אמות ממקום שפלה הרים. וכן העלה הש"ס והפרי חדש. אף אם העבירו צוה מלפניו על-פני רחבו, אז די בד' אמות, דהיינו קדם שמגיע לד' אמותיו, או אחר שנתרחקה ממנו ד' אמות שרי, כיון שהוא אז מצדו, ואמרין בסיומן עט דמצדו הרי כמו לאחרי, דסגי בד' אמות ממקום שפלה הרים [נעדר מקום שפלה הרים הוא כמו צוה ממש, כיון דריח רע שיש לו עקר הוא, ויכול לקפן בסיומן עט]. והב"ח והאליה רבה פסקו, דכיון דצוה עוברת היא ואינה עומדת במקום אחד, סגי בהרחקת ד' אמות ממקום שפלה הרים אפלו מלפניו, ויש להחמיר לכתחלה: ולענין דיעבר, אם כבר קרא והתפלל והיתה הצוה עוברת לפניו חוץ לד' אמות, עין בפרי"מגדים שכתב וזה לשונו: וכבר כתבנו, כל היבא דאיכא פלגא פלגא חזר וקורא קריאת שמע⁽⁶⁹⁾ בלא ברכותיה⁽⁷⁰⁾, ובתפלה אינו חזר ומתפלל, עין שם עוד: (ט) דהוי בגרף. ואם החלון פתוח וחזיר עובר אם מטר לקרות, עין בסיומן עט סעיף ב' בבאר הלכה⁽⁷¹⁾ ובמשנה ברורה מה שכתב שם:

שער העינין

(ב) בסיומן עט: (ג) תרמב"ם וילקמן סימן פה: (ג) אחרונים: (ד) פרי"מגדים: (ה) הרא"ש: (ו) מאמר-מורדכי, ועין בבאר הלכה: (ז) פרי חדש:

הלכות קריאת שמע סימן עה עו

ביאורים ומוספים

סימן עו

להזהר מצוואה בפשט קריאת שמע

[משנ"ב ס"ק ב]

וכל עניני הקדשה⁽¹⁾.

(1) ולגבי עשיית מצוות במקום מטונף, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקפח ס"ב ד"ה שמע) שלא מצינו שאסור לקיים מצוה כשגופו אינו נקי או במקום שאינו נקי, וכי אסור ללבוש טלית של ארבע כנפות כשגופו או המקום אינו נקי, ולא מצינו כן בשום מקום, ונשאר בצריך עיון. ובהמשך הביא את דעת המטה אפרים שהחמיר בכך משום שאינו גרוע מהרהור בדברי תורה, וגם שאין לעשות עבודת השם דרך בזיון.

וביאר הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"כ דבר הלכה אות לו) שכוונת הביה"ל היא רק לכתחילה, שצריך לדחות את קיום מצוות התורה עד שיוכל לקיימן במקום נקי, אבל לא להימנע משום כך מללבוש ציצית שמקיים בה מצוה בכל רגע, או מנתינת צדקה שמוזמנת לו במקום מטונף. והגר"ח קניבסקי (דרך אמונה מעשר פ"ט ציה"ל ס"ק נא) ביאר, שכוונת הביה"ל לאסור רק בבית הכסא, שגרוע בטינופו משאר מקומות, ולכן אסור לקיים בו מצוות. ועוד חילק בין מצוה חיובית שאסור לעשותה במקום מטונף, לבין מצוה של רשות שמוותר לעשותה גם במקום מטונף.

ולגבי ספרים הדנים בעניני תיקון המידות, אף שאינם מיוסדים על מאמרי חז"ל אלא על חכמת תכונת הנפש, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם אות כג) שיתכן שאסור לעיין בהם בבית הכסא.

ולקרא בספר בן סירא בבית הכסא, כתב בשו"ת שלמת חיים (ח"ב סי' פא) שמותר, כיון שדינו כחכמות חיצוניות שמותר לקוראן במקומות שאסור להרהר בהם בדברי תורה.

[משנ"ב ס"ק ג]

כל זמן שאין מגיע אליו סג"י⁽²⁾.

(2) וכן לגבי מי שעומד באמצע תפילתו ותינוק טינף צואה לידו, כתב לקמן (סי' צ ס"ק פד) כדעת המקילים כאן שאם כיסהו ואין מגיע אליו הריח, לא יפסיק ואף לא יזוז ממקומו.

[משנ"ב ס"ק ד]

הוא הדין באיזה דבר שמכסה⁽³⁾ וכו', אין גופו חשוי כסוי⁽⁴⁾.

(3) ואפילו אם אין הכלי מגיע לקרקע ויש אור ביניהם, וכגון שמצד אחד של הכלי יש בליטה המעכבת את הכלי שלא יגיע לקרקע, כתב לקמן (סי' פז ס"ק י) שאם החור הוא פחות משלשה טפחים אומרים לבוד ונחשב הכל למכוסה, אמנם אם החור הוא בכלי מלמעלה אפילו אם גדול פחות משלשה טפחים אין זה נחשב כמכוסה.

(4) אבל אם אחר הניח רגלו על הגומא, כתבו הלחם יהודה (עייאש, פ"ג מהל' קריאת שמע הי"א) והאפיקי מגינים (חידושים ס"ק ו) שנחשב כסוי אף אם הוא נוגע ברגלו, וכן לגבי תינוק היושב על עבט [כלי המיוחד לעשיית צרכיו] ומכסה את פתחו, כתב בשו"ת בנין ציון החדשות (סי' א) שלגבי אחרים נחשב כמכוסה [וראה מה שהביא השערי תשובה (סי' פא ס"ק ב) בשם השו"ת בית יהודה].

[משנ"ב ס"ק ה]

סנדליו גרע טפסי⁽⁵⁾ מפני שעתה הוא מלבוש שלו⁽⁶⁾.

(5) ומשום כך כתבו הערוך השלחן (ס"ב) והכף החיים (ס"ק יב) שיש להזהר כשיצא מבית הכסא וממקומות המטונפים שיקנח נעליו היטב קודם שיכנס לבית הכנסת להתפלל. והוסיף הכף החיים שלא רק קודם

המשך במילואים עמוד 21

[משנ"ב ס"ק כט]

וכן בסמ"א ד' אות ט לא משמע בן⁽⁵³⁾ וכו', מפר להרהר בדברי תורה קשהוא ערם⁽⁵⁴⁾ וכו', פיון שאי אפשר לו לענות⁽⁵⁵⁾.

(53) אמנם לענין איסור 'ולא יראה', שלכמה דעות נוהג אף בצוואה [ראה שו"ע לקמן סי' עט ס"ב], כתב לקמן (שם ס"ק יד) שנחלקו האחרונים אם די בעצימת עיניים. ומסיק (שם) שבשעת הדחק יש לסמוך על דעת המקילים. עוד הוסיף בביה"ל שם (ד"ה אותה), שיש לצרף גם את דעת הסוברים שאיסור 'ולא יראה' אינו נוהג בצוואה, ואם כן יש להתיר הדבר מדין 'ספק ספיקא'.

(54) ולענין כתיבה האם היא כדיבור ויהיה אסור לכתוב במקום שאסור לדבר, ראה בפמ"ג (סי' מז משב"ז ס"ק ב) שהסתפק אם מותר לכתוב דברי תורה בחדר האמצעי של המרחץ או במקום שאינו נקי לגמרי שאסור לדבר שם דברי תורה. ובספר נחלת אליהו (לגר"א דושניצר, סי' כא-כב) כתב שלענין הכותב ספירת העומר הסתפק בזה בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' ל) אם כתיבה נחשבת כדיבור ונחשב שספר ספירת העומר [והשערי תשובה סי' תפט ס"ק א כתב שיש להסתפק קצת, אך נראה שיחזור ויספור בברכה], אלא שהוסיף הרעק"א שאף אם כתיבה כדיבור, מ"מ אם מכוון שלא תחשב כדיבור אינה נחשבת כדיבור. וכן כתב הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סוף סי' יב) בביאור דברי הרעק"א. מאידך, הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת סי"א) כתב שכתובה היא כדיבור, ואין לכתוב דברי תורה כנגד ערוה, וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' סא) שיש להחמיר שלא לכתוב דברי תורה כנגד ערוה.

ולענין לכתוב במקום שאסור להפסיק כדיבור, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' מז) שאסור, משום שמעשה חמור אף יותר מדיבור. ובשו"ת אור לי (לשדי חמד, סי' ט) כתב שאפילו אם כתיבה אינה כדיבור, אסור לכתוב דברי תורה במקום שאסור לדבר, שיש לחוש שיוציא דיבור מפיו. מאידך, האדרי"ת (עובר אורח אות קעג) וכן הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' רי, ואשי ישראל פי"ט הע' א) כתבו שגם במקום שאסור להפסיק באמצע התפילה כדיבור, מ"מ כתיבה מותרת. ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' כז) כתב שהרוצה להפסיק בברכות קריאת שמע כדיבור כדי לקרוא לאנשים להשלים מנין, מותר לעשות כן, אך אם יכול לעשות כן בכתובה לא יפסיק כדיבור.

אכן, לענין ברכות התורה על כתיבת דברי תורה, שכתב השו"ע לעיל (סי' מז ס"ג) שיש לברך על כך, הביא המשנ"ב שם (ס"ק ד) שני טעמים, ולא כתב את הטעם שיש לברך משום שכתובה כדיבור [ואף לטעם שכתב המשנ"ב בשם הלבוש שכתובה כיון שעושה מעשה חמור דינה מהרהור, ביאר השדי חמד (שם) שאין הכוונה שכתובה כדיבור]. וראה מה שכתבנו בביה"ל לקמן סי' תפט ס"א ד"ה מונה והולך, לענין ספירת העומר.

ולגבי עניית אמן, כתב לקמן (סי' פד ס"ק ז) שבבית האמצעי של בית המרחץ [הוא מקום שמקצת בני אדם ערומים ומקצתם לבושים], שמותר בהרהור, מותר גם בעניית אמן.

(55) וכן כתב בביה"ל לעיל (בהקדמה לסי' עד אות א) שאסור לצאת ידי חובתו מדין 'שומע כעונה' מול ערוה, כיון שנחשב לדיבור. וכן לענין שליח ציבור המוציא את הרבים ידי חובתם, כתב במשנ"ב לקמן (סי' עט ס"ק ז) שאם נמצאת צוואה בתוך ארבע אמותיו של אחד המתפללים, על הש"ץ להפסיק תפילתו, כיון שנחשב הדבר כאילו כל אחד מתפלל לעצמו.

ולענין העומד בתפילה ונוצר לנקביו, הסתפק בביה"ל לקמן (סי' קד ס"ז ד"ה ויהיה) אם יכול חבירו להוציאו מדין 'שומע כעונה', כיון שלמנהגו 'שומע כעונה' לא נחשב כדיבור ממש, עיין שם.

